

вгледва въ помѣтниците на миналото, за да намѣри въ това минало материали за изучаванieto въобще на чeловѣкътъ, а не да покаже съ юмрукъ на покойния Сидоръ, или да поглади по главата покойния Антонъ. Истoрията до сега още не е станала наука, когато само въ истoрията ще намѣриме материяли за рѣшението на въпроси отъ първостепенна важностъ. Само истoрията ни запознава съ масcитъ; само въковнитъ опити на миналото ни даватъ възможностъ да разбереме, какъ чувствуватъ и мислятъ тѣзи масcи, какъ са измѣняватъ, при какли условия се развиватъ умственнитъ и економическитъ имъ сили, въ какви форми се изражаватъ тѣхнитъ страсти, и до какви предѣли дохажда тѣхното търпение. Истoрията трѣбва да бѣде обмисленъ и справедливъ разсказъ за животъ на масcата; за отдѣлни личности и частни събития трѣбва да има въ нея толкова мѣсто, колкото тѣ дѣйствуватъ на животътъ на масcата или служатъ за нейното обяснение. Само такава истoрия заслужва вниманието на мислящия чeловѣкъ, а въ такава истoрия е очевидно, че нѣма мѣсто нито за захваляване, нито за укорявания, защото да хвалиме или укоряваме масcата е все едно, да хвалиме липата за бѣлия цвѣтъ на кората ѝ, или да полемизираме противъ дѣждливото време. Масcата е стихия, а стихията, не може, разумѣва се, нито да обичаме, нито да ненавиждаме, нея може само да е разгѣждаме и изучаваме. До сега масcата е била всекога затворена и забравена въ дѣйствителния животъ; сѣщо така затворена и